

העמק דבר לפרשת מצורע

פרק יד

פרק יד, ב

ב זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו והוא אל-הלכה:

זאת תהיה. האי תהיה מיותר. והכי מיבעי זאת תורת המצורע כמו וזאת תורת הנזיר ביום מלאת וגו'. ומזה דרשו בתורת כוהנים תהיה בזמן הזה. פירוש אפילו ליכא קרבנות מכל מקום תהיה נוהגת המצוה ביום טהרתו. וכמו הבאת צפרים. ועיין מה שכתבתי בהעמק שאלה סימן פ"ח אות א'.

והוא אל הכהן. בעל כורחו כמו בטומאה כתיב (לעיל יג,ב) והוא שלא ישתמט מלבא אל הכהן, דבלא דבר הכהן ה"ה טהור. ע"כ כתיב והוא בעל כורחו. אבל בטהרה סלקא דעתך שאם ירצה להטהר יעשה כך, משום הכי כתיב והוא וכעין שאמרו טבילה בזמנה מצוה.

פרק יד, ג

ג ויצא הפה אל-מחוץ למחנה וראה הפה והנה נרפא נגע-הצרעת מן-הצרוע:

ויצא הכהן אל מחוץ וגו'. לשון אל משמעו סמוך לחוץ. אחורי החומה אבל המצורע אף על פי שלא היה מוזהר אלא שלא להיות בתוך החומה. ורשאי היה לישוב חוץ לחומה מכל מקום מסתמא הלך הרחק מאדם העיר כדי שלא יזיק באוירו ומשום הכי כתיב והוא למקום קרוב לעיר. ועיין מה שכתבתי בספר במדבר ה' ג'.

מן הצרוע. מיותר ללמדנו אע"פ שעדיין הוא צרוע. אלא שנרפא משם נגע דמשמעו דוקא בסימני טומאה, כמה שכתבתי לעיל (יג,ב).

פרק יד, ד

ד וְצִוָּה הַכֹּהֵן וְלָקַח לַמִּטְהָר שְׁתֵּי-צַפְרִים חַיִּים טְהוֹרוֹת וְעָץ אֶרְזוֹ וְשֵׁנִי תוֹלַעַת וְאַזְבִּ:

ולקח למטהר. המיטהר מיבעי. אלא ללמדנו דאפילו אחר יכול ליקח עבורו. והכי תניא בתו"כ למיטהר בין האיש בין האשה בין קטן. והוי כמו מחוסרי כפרה דאחר מביא כפרתו, הכי נמי אחר מביא צפרים. מיהו שם בעינן שיהא מיהא הקרבנות של המביא כדי שיהא יכול להקדיש אבל בצפרים אפילו לא זכה בהן כלל. והן של הפקר כשרים כמה שכתבתי בהעמק שאלה שם. ובתוספתא שלהי מס' חולין תניא המוצא קן לא יטהר בה את המצורע שנאמר ולקח. פירוש המוצא קן והוא הפקר לא יטהר בה את המצורע עד שיקח בידו שנאמר ולקח. אבל אין צריך שיכוין לזכות בהם.

פרק יד, ה

ה וְצִוָּה הַכֹּהֵן וְשַׁחַט אֶת-הַצֹּפֹר אֶל-כְּלֵי-חָרָשׁ עַל-מֵיִם חַיִּים:

וצוה הכהן ושחט. מי שהוא ואפילו לתנא בתו"כ דשחיטה בכהן דוקא מכל מקום לא דוקא אותו כהן שיש בכחו לראות הנגע ולטהרו אלא מצוה לאיזה כהן שישחוט.

פרק יד, ז

ז וְהִזָּה עַל הַמִּטְהָר מִן-הַצֹּרֶעַת שֶׁבַע פְּעָמִים וְטָהְרוּ וְשָׁלַח אֶת-הַצֹּפֹר הַחַיָּה עַל-פְּנֵי הַשָּׂדֶה:
המטהר מן הצרעת. הוא מיותר לאפוקי מיטהר מטומאת מת שאינו טעון הזאה שבע פעמים והכי תניא בתו"כ.

פרק יד, ח

ח וְכִבֶּס הַמִּטְהָר אֶת-בְּגָדָיו וְגָלַח אֶת-כָּל-שְׁעָרוֹ וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָהַר וְאַחַר יָבֹוא אֶל-הַמַּחֲנֶה וְיָשָׁב מִחוּץ לְאֹהֶלוֹ שֶׁבַע יָמִים:

וגלח את כל שערו. היינו המפורש בפסוק ט'. ולכאורה היה להפסוק לכתוב כאן כל הפרטים. ובפסוק שאחריו בכלל כמו הקודם אלא בא ללמדנו דכלפי דכתיב ראשו וזקנו שבא לרבות אפילו במקום איסור לגלחם כידוע. וסלקא דעתך דוקא בתגלחת ראשונה בעינן רבויים אלו. אבל בתגלחת שניה שאינו אלא שבעה ימים אין בזה עדיין איסור כלל משום הכי שרי. אבל אם ע"פ סיבה נתאחר הגלוח ויש בו גם כן איסור אינו דוחה, משום

הכי כתיב הרבוי גם בתגלחת שניה. ואל תדחני שהרי יש כאן שבעה ימים שהוא שיעור גדול שיער כדי לכוף ראשן לעיקרן, כדאיתא בנזיר (טז,א) כל אחר מלאת שבעה סותר. והיינו משום שיהא כדי לגדל שיער. הא לא קשיא, דודאי במשך שבעה ימים ממש מתגדל השיער כדי לכוף ראשן לעיקרן, אבל הרי אפשר לעשות התגלחת פחות משבעה ימים, דהיינו שיגלח בראשונה בסוף היום והשניה בתחלת יום השביעי ואין זמן לגדל עדיין. ולא תקשה דאם כן לא יקוים מצות תגלחת כלל הא לא קשיא דאכתי אפשר שיגלח במקום היתר בתחלת היום הראשון. ובמקום איסור בסוף היום כדי שיגיע ליום השביעי ויהא גדל במקום היתר ויקיים בזה מצות תגלחת, משום הכי כתיב כל הפרטים בתגלחת שניה.

פרק יד, י

י וַבַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִקַּח שְׁנֵי-כִבְשִׁים תְּמִימִם וְכִבְשָׁה אַחַת בֵּת-שָׁנָתָה תְּמִימָה וְשִׁלְשָׁה עֶשְׂרִינִים סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וְלֶגְ אֶחָד שֶׁמֶן:

וכבשה אחת. לא הוצרך הכתוב לפרש בחטאת שיהא אחת דוקא ולא שתים שהרי אינו בא נדבה, ומשום הכי לא כתיב הכי לעיל בחטאת חלב. אלא כאן ובפרשת נזיר. היינו משום דאיתא בזבחים (ט,ב) דחטאת נזיר ומצורע הני עולות ניהו, משום הכי הוצרך הכתוב לפרש דמכל מקום דוקא אחת. ועיין מה שכתבתי בס' במדבר בפרשת נזיר.

בת שנתה. שנה שלה ולא של מנין עולם. ועיין מה שכתבתי בפרשת יולדת.

ולג אחד. דייק הכתוב דוקא אחד ולא שנים דאף על פי שאינו בא על המזבח וסלקא דעתך דכשר גם שנים להכי דייק אחד. והטעם הוא דכל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו ולא יחול עליו קדושה. ועיין להלן כ"א.

פרק יד, יב

יב וְלִקַּח הַפֶּהוּ אֶת-הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד וְהִקְרִיב אֹתוֹ לְאַשֶׁם וְאֶת-לֶג הַשֶּׁמֶן וְהִנִּיף אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי ה':

הכבש האחד. המיוחד בשני הכבשים דאשם עיקר המכשיר והוא לעיכובא בכבש אפילו בעני.

פרק יד, יג

יג וְשַׁחַט אֶת-הַכֶּבֶשׂ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת-הַחֲטָאֹת וְאֶת-הָעֹלָה בַּמָּקוֹם הַקָּדֵשׁ כִּי פָחַטְתָּ אֶת-הָאֲשָׁם הוּא לַפֶּהן קָדֵשׁ קְדָשִׁים הוּא:

כי כחטאת האשם. לפי הפשט הוא טעם על שטעון צפון. ובאשר עיקרו אינו לכפרה כמו שאר אשמות אלא להכשיר סלקא דעתך שאינו כחטאת המכפר משום הכי כתיב דלעולם האשם כחטאת של המצורע שגם היא אף ע"ג שאינו אלא עולה מכל מקום בדין הרי היא חטאת. והדרש ידוע.

פרק יד, טז

טז וְטָבַל הַפֶּהן אֶת-אֲצָבָעוֹ הַיְמָנִית מִן-הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל-כַּפוֹ הַשְּׂמָאלִית וְהִזָּה מִן-הַשֶּׁמֶן בְּאֲצָבָעוֹ שִׁבְעַ פְּעָמִים לִפְנֵי ה':

והזה מן השמן. מיותר ומכאן דרשו בתו"כ על כל הזיה טבילה והכי נדרש בספרי פרשת חקת (יט, ד) מדמה מיותר וע"ש. ולפי הפשט הוא משום שהוא חדוש להזות משמן ע"כ שנה עליו הכתוב וכן מתפרש בפרשת חקת יע"ש.

פרק יד, יח

יח וְהִנּוּתָר בַּשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל-כַּף הַפֶּהן יִתֵּן עַל-רֹאשׁ הַמַּטְהָר וְכֹפֶר עָלָיו הַפֶּהן לִפְנֵי ה' : וְהִנּוּתָר בַּשֶּׁמֶן. עֵיין לַהֲלֵן כ"ט.

פרק יד, יט

יט וְעִשָּׂה הַפֶּהן אֶת-הַחֲטָאֹת וְכֹפֶר עַל-הַמַּטְהָר מִטְּמֵאָתוֹ וְאַחַר יִשְׁחַט אֶת-הָעֹלָה:

וכפר על המטהר מטומאתו. הוא מיותר וכבר דרשו על זה מטומאתו ולא מטומאתו וזובו. פירוש שאף על פי שהוא זב גם כן אפשר להביא קרבנותיו של מצורע ולא חיישין לסמיכה. [זזהו שכתבו התוס' כמה פעמים מכאן ראייה שאין הסמיכה מעכבת מדרשה דתו"כ מזובו ולא מזובו ונגעו. והוא פלא דקרבנות זיבה אינן בני סמיכה. וגם לא כתיב מזובו אלא גבי ספירה ולא בהבאת קרבן. אלא טעות הדפוס הוא וצריך לומר מטומאתו ולא מטומאתו וזובו].

כ"ז הוא דרש. אבל לפי הפשט יש להבין גם כן מה שכפל הכתוב ג"פ כפרה באשם וחטאת ועולה. וכבר עמד על זה הרמב"ן ז"ל. ונראה ע"פ מה שהעלינו ר"פ תשא (ל, יב)

ולעיל (ט,ז) דקרבנות חובה עולין זה בזה אם לא שמפורש שלא יעלה. משום הכי סלקא דעתך דכבשה שהביא מצורע יעלה גם כן אם אכל חלב בשוגג משום הכי כתיב בחטאת וכפר רק על המטהר מטומאתו ולא מה שחייב על החלב.

פרק יד, כ

וְהֶעֱלָה הַכֹּהֵן אֶת-הָעֹלָה וְאֶת-הַמִּנְחָה הַמִּזְבֵּחַ וְכָפַר עָלָיו הַכֹּהֵן וְטָהַר:

והעלה הכהן וגו' וכפר עליו הכהן. גם על כל דבר שחייב עולה על עשה וכדומה מועיל זה העולה גם כן וכמו חטאת חלב שמכפרת על חייבי עשה כדאיתא בזבחים (ז,א) וא"ר חטאת כו'. מכל שכן דעולת מצורע מכפר על חייבי עשה גם כן. משום הכי כתיב וכפר סתם. עוד יש לבאר ענין שלש כפרות הללו כמו שביארנו גבי מנחה דתניא בתו"כ שלש אזכרות כמה שכתבתי לעיל ב' (א-ב). והכי נמי יש כאן שלשה דברים שצריכים כפרה. העון אשר חטא שהביא לידי צרעת. הצרעת מביא לידי הרהור רע על עונשי ה' ית'. עתה כשנתרפא מביא האשם על ראש העון. ומשום הכי טעון הזיה על אוזן ובוהן יד ורגל. שהמה גורמים לזכות כלי השמיעה לתוכחת חיים כדכתיב שמעו ותחי נפשכם וכן להיפך. וכלי המעשה הוא יד ורגל וכבר ביארנו בפרשת תצוה לענין אהרן ובניו. ואח"כ מביא החטאת לכפר על גוף הצרעת שיהא מתרפא לגמרי ומשום הכי כתיב ביה על המטהר מטומאתו ואח"כ טעון כפרה על הרהור רע שגרם לו הצרעת. ועל זה מביא עולה ומנחה. דצרעת גורם השחתת המדות גם כן ועל זה מביאים מנחה כמה שכתבתי במקומו. (ומעין זה מצאתי בפירוש הטור הארוך).

פרק יד, כא

כא וְאִם-דָּל הוּא וְאִין יָדוֹ מִשְׁגַּת וְלָקַח כֶּבֶשׂ אֶחָד אֲשֶׁם לְתִנּוּפָה לְכַפֵּר עָלָיו וְעִשְׂרוֹן סֹלֶת אֶחָד בָּלוּל בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה וְלֹג שֶׁמֶן:

ואין ידו משגת. בקרבן עולה יורד כתיב בלשון עתיד ואם לא תגיע ידו ואם לא תשיג ידו. וכן ביולדת כתיב ואם לא תמצא ידה וגו' וכאן כתיב ואין ידו משגת בלשון הוה. היינו משום דכל הקרבנות שאדם חייב באמצע השנה לא היה הולך לירושלים מיד אלא ממתין עד בוא הרגל ובא שמה והביא עמו כל חובותיו. והיה מקדיש לפעמים לפני המועד והביא הקרבן במועד. ועיין מה שכתבתי בס' דברים י"ב כ"ו. וא"כ אם היה דל בשעת הקדש והקדיש

קרבת עני ואח"כ נתעשר בשעת הרגל היה צריך להביא קרבן עשיר. וכדאיתא ביומא (מא,ב) ובשלהי מס' כריתות (כח,א) משום הכי הזהיר הכתוב שלא יפריש קרבן עני אם לא שרואה בדעתו שלא תשיג ידו גם בשעת הקרבה במועד. וכן הוא ביולדת וכל מחוסרי כפרה. מה שאין כן מצורע שאסור ליכנס למחנה ישראל ומשום הכי היתה המצוה ליטהר ביום טהרתו ואחר כך כשנטהר ומתחיל ימי ספורו הרי זה אסור בתשמיש המיטה ולכמה פוסקים אסור ליכנס גם כן לביתו. כמה שכתבתי בהעמק שאלה סי' פ"ח. וממילא היה ראוי להזדרז להביא קרבנו מיד וא"כ הדבר תלוי היאך ידו משגת בשעת הקדש.

כבש אחד אשם. באשם גזלות (לעיל ה,כה) לא כתיב אחד שידוע שאינו בא נדבה וא"כ הכי נמי האשם הוא עיקר המכשיר ואינו בא נדבה למאי כתיב אחד. אלא לדרשה ביומא (סא,ב) אשם מצורע כו' ופרש"י דאי אפשר לגומרה באחר דאשם אחד אמר רחמנא ולא שתי אשמות. ולכאורה קשה, שהרי בלוג שמן איתא שם תניא אמר רבי לי שנה ר' יעקב בלוגין שאם נשפך מביא אחר. ולא דייקין אחד ולא שנים. אלא משום דשם איצטריך כמה שכתבתי לעיל (פס', י) מה שאין כן אשם אינו בא נדבה.

לתנופה. אין כאן מקום התנופה כ"א להלן כ"ד ולא בא כאן אלא לטעם דמשום הכי אי אפשר להקל בדלות באשם שהרי בא לתנופה ואין תנופה בעופות.

פרק יד, כב

כב ושתתי תורים או שני בני יונה אשר תשיג ידו והיה אחד חטאת והאחד עלה:
והאחד עולה. דאף על פי דחטאת קודם גם בהקדש גם בהקרבה מכל מקום גבי המיוחד בשתי התורים או בני יונה העולה היא העיקר ועיין מה שכתבתי לעיל י"ב ח'.

פרק יד, כד

כד ולקח הפהו את-כבש האשם ואת-לג השמן והניף אתם הפהו תנופה לפני ה':
ולקח הכהן וגו'. וכל העניין לא נשנה אלא משום דבר שנתחדש כאן והוא הדין בעשיר.

פרק יד, כח

כח ונתן הפהו מן-השמן אשר על-כפו על-תנוף און המטהר הימנית ועל-בהן ידו הימנית ועל-בהן רגלו הימנית על-מקום דם האשם:

מן השמן אשר על כפו. ולא כתיב ומיתר השמן. בא ללמד דאם נשפך הלוג הרי זה נותן לוג אחר לבהונות כדאיתא ביומא (סא,א) וא"כ אינו נותר.
על מקום דם האשם. פירשו במנחות (י,א) דאף על פי שנתקנח הדם. ובעשיר כתיב (פס',יז) על הדם האשם ללמד להיפך שאם לא נתקנח הדם אינו חוצץ.

פרק יד, כט

כט והנותר מן-השמן אשר על-כף הפהן יתן על-ראש המטהר לכפר עליו לפני ה':
והנותר מן השמן. לעיל (פס',יח) בעשיר כתיב והנותר בשמן. ואינו מדוקדק עיין לעיל ח' ל"ב מה שכתבתי. ונראה דגם כאן הכי פירושו שאם לא נשאר עוד מן השמן בעין אלא ידו מלוכלכת בשמן מקנח על ראש. ומשום דמיירי שם (פס',יח) במזה בהיכל ועל בהונות מלוג אחד שוב אינו נשאר בעין משום הכי כתיב בשמן. מה שאין כן כאן דמיירי בלוג אחר כמה שכתבתי (פס',כח) משום הכי כתיב מן השמן.

פרק יד, ל

ל ועשה את-האחד מן-התורים או מן-בני היונה מאשר תשיג ידו:
ועשה את האחד מן התורים וגו'. כ"ז רבוי לשון והכי מיבעי ועשה את התורים או בני היונה אשר תשיג ידו האחד חטאת וגו'. והנראה דכלפי דכתיב לעיל (פס',כב) אחד חטאת והאחד עולה שיהא המובחר עולה ובסמוך (פס',לא) כתיב האחד חטאת והאחד עולה. למדנו דמכל מקום יהיו שניהם מובחרים במינם, אלא העולה תהיה המובחרת בשניהם. מעתה, אם בבני היונה דזול יכול להביא שניהם מובחרים ובתורים דיקירי אינו יכול להביא אלא האחד עולה. וסלקא דעתך דטוב להביא בני יונה. ולמדנו ממקרא זה ועשה את האחד מן התורים וגו' דהעיקר הוא העולה ותורים קודם לבני יונה.

פרק יד, לד

כי תבאו אל ארץ כנען. כבר הרגישו ברבה (יז,ה) על מה שייחד הכתוב ארץ כנען ופירשו שהיו סוחרים וכלשון כנעניה נכבדי ארץ. והנה מה שהכנענים היו סוחרים ביותר הוא עפ"י

הכתוב בפרשת שלח והכנעני יושב על הים ועל יד הירדן. ויושבי חוף הימים מסוגלים לסחורה ביותר ממדינה למדינה. אבל עדיין יש לבאר מה שייך לכאן זה הכנוי. ונראה דמשום דעיקר צרעת באה על לשון הרע דאהני מעשיו להזיק לחבירו כדאיתא בערכין (יז,א) דלשון הרע דלא אהני מעשיו המעיל מכפר. וא"כ עיקר לשון הרע זו מצויה ביותר בין הסוחרים שמתפרנסים מן הרווח ובא אחד בגבולו של רעהו ומשום הכי מתרבה קנאה ותחרות ומביא ללשון הרע. דאהני להזיק. מה שאין כן מי שחיה ע"י עבודת הארץ וכדומה אין אדם מתקנא בחבירו ואין לשון הרע מצויה ביניהם. ואפילו הא מכל מקום לא אהני מעשיו שיגיע מזה לעונש צרעת.

ונתתי נגע צרעת וגו'. כתב הרמב"ן לרמז כי יד ה' תעשה זאת ולא בידי הטבע כלל. ולא נתיישב בזה מדוע לא נכתב זה הלשון בבגדים שגם שם אינו אלא פלא. ומשום הכי באו חז"ל לדרשה בשורה היא כו' כפרש"י והוא בהוריות (י,א). ובזוהר פרשת מצורע הקשו ע"ז, אמאי בעינן דוקא אבנים אחרות. ומשום הכי יישבו שהבונה בית צריך להזהר ביסודו שיהיה ע"ש תורה ובקדושה ואם לא כן מידבק בו רוח טומאה. ומכל שכן כנענים שמתחלה בנו לשם טומאה. משום הכי היא מתנה שיתקצה הטומאה מהבית. ובאמת לפי הפשט מצינו גם בלשון קללה הלשון ונתתי כמבואר בתוכה פרשת בחקותי. והדיוק הוא שהוא בהשגחה פרטית כמה שכתב הרמב"ן ז"ל. אכן בא ביחוד במקום שהוא בא להורות דסופו לקללה עוד יותר ע"ה השגחה זו לרעה. וכן הוא בנגעי בתים כאשר יבואר להלן (פס', ל"ט). ומשום הכי לא נזכר במקרא דעומד בראשון ובשני שטעון חולץ וקוצה וטח שהפסוק מרמז דמי שבא לזה העונש של נגעי בית סופו לבא לפשיון ונתיצה. מה שאין כן בבגדים אינו עומד סתמא לכך (ולא תקשה מהא דאיתא בחולין (י,ב) דילמא עד דנפיק ואתי בצר ליה שיעורא. ולדברינו מאי ראייה הא בנגעי בתים דרך להיות פושה והולך. הא לא קשיא דעל כורחך עיקר הוכחה הוא באם אשתכח לאחר שבוע דנחסר כמה שכתבו התוס' בד"ה ודלמא. וא"כ רואין אנו שאין כאן הכי).

פרק יד, לז

לז וְרָאָה אֶת-הַנֶּגַע וְהֵנָּה הַנֶּגַע בְּקִירֹת הַבַּיִת שֶׁקְעוּרוֹת יִרְקַקֶּת אוּ אֲדַמְדַּמֶּת וּמְרָאִיהֶן שֶׁפָּל מִן-הַקִּיר:

בקירת הבית. לר' אלעזר בר' שמעון ידוע דדוקא בשני קירות. ולרבנן דסבירא להו דאפילו בקיר א' טמא, צריך לומר הא דכתיב בקירות הוא לרבנותא אפילו נתפשט על שני קירות וא"כ אין יכול לראות בראיה אחת, וכיוצא בזה בנגעי אדם הוא טהור. ומשום הכי אין ראשי איברים מטמין בנגעים. אבל בבית אפילו כהאי גוונא טמא.

שקערורת. היינו שנראין הקירות שקועים מן הנגע ומראה הנגע גבוה. או מראהו שפל מן הקיר. ואין נפקא מינה איך שהוא עמוק או גבוה הכי צריך לומר לפרש"י. ולפי הפשט משמעות שקערורות אפילו יהי נקלף יתראה אותו מראה ג"כ. ומשום הכי לא כתיב זה הלשון באדם ובבגד דלא שייך בהו קליפה.

פרק יד פסוק לט

לט וְשֵׁב הַלֶּהֶן בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְרָאָה וְהִנֵּה פְשָׁה הַנֶּגַע בְּקִירַת הַבַּיִת:

והנה פשה. באדם כתיב אם פשה (לעיל יג ז, יג, כב) ובבגד כתיב (שם, שם נא) כי פשה ומשמש בלשון אם. והכא כתיב והנה פשה. כמו שהכתוב מודיע שכן יהיה דמתחלה כשבא הצרעת היה בחזקה שיהיה גם פשיון וכמה שכתבתי לעיל (פס', לד).

פרק יד, מד

מד וּבָא הַלֶּהֶן וְרָאָה וְהִנֵּה פְשָׁה הַנֶּגַע בְּבַיִת מִמְּאֲרַת הוּא בְּבַיִת טָמֵא הוּא:

והנה פשה. ידוע הדרש על זה הלשון. דבאמת אין צריך פשיון ורק פריחה שנית. ולפי הפשט הוא מסתרי הטבע אשר בהיות רוח טומאה בבית כל מה שמתחזקים להסירו אם אין השעה מצלחת להסיר לגמרי עוד אותו רוח טומאה הוא מתחזקת ביותר מאשר היה תחלה. משום הכי כיון שלא הועילה החליצה להסיר רוח הטומאה וחזר ופרח ממילא יהיה גם פשיון וחזק מאשר היה.

פרק יד, נד

נד זאת התורה לכל-נגע הצרעת ולנתק:

לכל נגע הצרעת ולנתק. כסדר הפרשיות כך סדר הכתוב בסוף. אלא ולשאת ולספחת ולבהרת אינו כסדר ובא לדרשה דמתחלה בא העונש בבגד ואח"כ בבית ואח"כ בגוף. ועוד עיין בסמוך ישוב אחר על זה.

פרק יד, נז

נז להורות ביום הטמא וביום הטהור זאת תורת הצרעת:

להורות ביום הטמא וביום הטהור. כתב הראב"ד בפירוש התו"כ בזה הלשון ירושלמי פרק אין דורשין אמר רב, אין אדם רשאי לומר בנגע הצרעת אלא א"כ ראה או שימש כיצד הוא עושה בתחלה רבו פותח לו ראשי פסוקים ומסכים. למדנו שאף על פי שהוא תלמיד ותיק ויודע ומבין הכל מדעתו אינו רשאי לעשות בהם מעשה אלא ע"י פתיחת רבו, ומפיק טעמיה הכא מדכתיב להורות ביום הטמא עד שיוורנו רבו, עכ"ל הראב"ד. וא"כ פירוש להורות היינו שהכהן יהא מורה בשעה שבא מעשה לפניו, ויהא קורא לתלמידיו ולהראות להם בעין צורת הנגע ופרטיו בין ביום הטמא בין ביום הטהור. ועל זה מסיים המקרא עוד הפעם זאת תורת הצרעת, פירוש שזה הדין אינו בכל מקום אלא בצרעת באשר דקדוקי הפרשת קשה להבין, וגם ההלכות המקובלות מועטות כדאיתא בחגיגה פ"א (יא,א). ועיין מה שכתבתי בס' דברים (כד,ט). ויש לבאר עפ"י סמיכות הפסוק לשאת ולספחת ולבהרת לפסוק זה להורות וגו' משום שזה הדין ישנו ביותר בנגעי צרעת עור בשר שמראותיו מרובים ומטעים וצריך שקידה עד שיהא בקי בהם.

ויש לומר עוד דבאמת הוא בזיון גדול לאדם שיתקבצו תלמידים רבים ויביטו על בשרו ונגעו. ודאי בהוראה כיוצא בזה במק"א אסור לעשות כן ולהלבין פני השואל. אבל זאת תורת הצרעת שיגיע לו כפרה על שהלבין הוא פני חבירו.

פרק טו

פרק טו, ב

ב דברו אל-בני ישראל ואמרתם אלהם איש איש פי יהיה זב מבשרו זובו טמא הוא:

ואמרתם אלהם. כבר נתבאר בריש הספר (א,ב) לשון ואמרת אליהם שהוא הלכות המקובלות בפרשת. והנה לא מצינו בכל פרשיות שבתורה זה הלשון ואמרתם אליהם. רק דברו אל בני ישראל לאמר. שביאורו שגם אהרן ידבר אותו הפרשה בע"פ בזה הלשון שאמר משה. אבל ואמרתם אליהם שהוא הלכות ומשניות אינו מן הצורך לכתוב שילמוד אהרן עם ישראל שהרי כל המשניות ותורה שבע"פ חובה על כל רב ללמוד עם תלמידיו.

אלא כלפי שקשה לדבר בעניני זיבה וקרי שהוא באברי הזרע שמתפעלים במחשבה והיינו סבורים שיותר טוב למעט הדבור והלמוד בהם. ורק משה הוא מוכרח ללמד לישראל הקבלות שיש לו בע"פ. שלא יאבדו מישראל. אבל אחר שכבר למדם שוב אין המצוה להגות בהם כמצות תלמוד תורה שהמה למצוה אפילו בלי תועלת למעשה ולזכירה משום הכי כתיב בפרשת זו ואמרתם אליהם. שגם אהרן ילמוד עם ישראל אחר שכבר לימדו משה בסדר המשנה כמנהגו. והוא הדין כל רב לתלמידיו ומשום שבאמת בלמוד התורה אין יוצא רע והיא אילת אהבים ויעלת חן.

זב מבשרו. היינו האבר שכולו בשר ולמדנו זה מלשון זב. דאין אבר שיהא זב שלא יהא בו עצם גם כן ובשר האדם אינו זב וע"כ קאי על האבר הידוע שהוא בשר וזב.

פרק טו, ג

ג וְזֹאת תִּהְיֶה טְמֵאתוֹ בְּזוֹבוֹ רַר בְּשָׂרוֹ אֶת-זוֹבוֹ אוֹ-הַחֲתִים בְּשָׂרוֹ מִזוֹבוֹ טְמֵאתוֹ הוּא:

רר בשרו את זובו או החתים בשרו מזובו. באשר הייתי אומר דהזיבה אינה מטמאת אלא כשהוא זב מאליו. אבל כשמוציא במשמוש היד כמו שמוציאים הרוק בכח האדם אינו טמא משום הכי כתיב דהוא הדין כשטיפה רר כמו ריר שבפיו. או אפילו כבר הוא יבש ע"פ האמה ואינו ראוי לזוב עוד מכל מקום הרי הוא כזב.

טומאתו היא. היא הטיפה שראויה היתה לזוב אלא עפ"י סבה לא הספיקה לזוב עד שנתייבשה מעט.

פרק טו, ו

ו וְהַיֹּשֵׁב עַל-הַפְּלִי אֲשֶׁר-יֵשֵׁב עָלָיו הִזָּב יִכָּבֵס בְּגָדָיו וְרַחֵץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד-הָעֶרְב:

והיושב על הפלי אשר יושב עליו הזב יכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד-הערב: במשכב דרך האדם להיות ערום וממילא הרי הוא נוגע משום הכי לא כתיב והשוכב על המשכב. דטרם שכב כבר נטמא במגעו. מה שאין כן במושב מצוי שיהיה לבוש ואינו נטמא משום מגע אלא משום מושב. ולמדין משכב ומושב מהדדי.

פרק טו, ז

ז וְהַנֹּגֵעַ בְּבֶשֶׂר הִזָּב יִכָּבֵס בְּגָדָיו וְרַחֵץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד-הָעֶרְב:

והנוגע בבשר הזב. מדלא כתיב והנוגע בזב למדנו דאלו כתיב בזב היינו מפרשים שנוגע אפילו כשהוא לבוש בבגדיו והוא נוגע בבגדיו גם כן מיקרי נוגע בזב, משום הכי כתיב בבשר הזב דיקא. ולא בבגדיו. ועיין בסמוך י"א.

פרק טו, ח

ח וְכִי-יִלֶק הַזָּב בַּטְּהוֹר וְכִבֹּס בְּגָדָיו וְרַחֵץ בְּמֵיִם וְטָמֵא עַד-הָעֶרְבִי:

וכי ירוק הזב בטהור. משמע שיהיה מגיע הרוק בו אבל לא בעין שיהא נוגע בבשרו, אלא הוא הדין על בגדי הטהור מיקרי שפיר בטהור, כמו שכתבתי בסמוך. וטמא משום משא מעיינות הזב.

פרק טו, יא

יא וְכִי יִגַע בּוֹ הַזָּב וְיָדָיו לֹא-שָׁטְפוּ בְּמֵיִם וְכִבֹּס בְּגָדָיו וְרַחֵץ בְּמֵיִם וְטָמֵא עַד-הָעֶרְבִי:

וכל אשר יגע בו הזב וידו לא שטף במים. פסוק זה קשה משמעותו לפי הפשט, שהרי מגע הזב ממש כבר כתיב והנוגע בבשר הזב. ומה לי שיגע הזב בטהור או הטהור בזב וכפרש"י נדה (מג,א). ומשום הכי איתא שם דמיירי בהיסט הזב שהזב מסיט את הטהור ומטמא מה שלא מצינו בכל התורכה כולה טומאה כיוצא בזה. והאי מגע הוא היסט. אבל עדיין אינו מובן לפי"ז וידיו לא שטף במים. ונראה, דמשמעות אשר יגע בו אפילו בבגדי האדם בשעה שהוא לבוש, כמה שכתבתי לעיל. (פס',ז) משום הכי התנה הפסוק וידו לא שטף במים שהזב לא שטף ידיו וסתמן עסקניות הן ומלוכלכות בטיפת זיבה וביחוד זב שמצות בדיקתו תדירה כמו נשים כדאיתא ר"פ כל היד (נידה יג,א). וא"כ הרי נפל טיפת זיבה על בגדי הטהור והוא נושאם משום הכי הוא מטמא בגדים זהו משמעות הפסוק.

(הרחב דבר: ומזה למד ר"א בן ערך נטילת ידים לחולין. דמדכתיב וידו לא שטף במים משמע שראוי היה לשטוף. ולמה היה כן, אלא ודאי לאכילה היה ראוי לשטוף, ולא משום אכילת חולין בטהרה, שהרי זב הוא ומאכלו טמא אלא ללחם יש לשטוף ידים אפילו הוא טמא. הרי דיש לעשות כן. אלא שלא נצטוינו בפירוש במצות עשה.).

מכל מקום יש להבין מפסוק זה היסט הזב ג"כ. דאי כמה שכתבתי אין מדויק לשון וכל אשר וגו' דמשמע אפילו כלי כמו בפרשת חקת וכל אשר יגע בו הטמא יטמא וזה אי אפשר

אלא בהיסט הזב. אבל המשך וידיו לא שטף במים. וכבס בגדיו. אי אפשר לפרש אלא כמה שכתבתי. ושתים זו שמענו ממשמעות אותו פסוק וכיוצא בזה יש הרבה מקראות כמו שכתבתי בפרשת משפטים ובכמה מקומות.

פרק טו, יג

יג וְכִי-יִטְהַר הַזָּב מִזֹּבוּ וְסָפַר לוֹ שִׁבְעַת יָמִים לְטַהֲרָתוֹ וְכִבֵּס בְּגָדָיו וְרַחַץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם חַיִּים וְטָהַר:

וספר לו. משמעות ספירה אינו בפה אלא במחשבה. וראיה לזה מדכתיב לו. והפירוש לעצמו שהוא נאמן, אלאמא דלא מיירי אל בחשבון ימי טהרה. והא דספירת העומר (להלן כג,טו) מצוה למימני בפה אינו אלא מיתורא דקראי כמה שכתבתי בפרשת ראה (דב' טז,ט) בס"ד [ומיושבת בזה קושיית התוספות כתובות (עב,א) ד"ה וספרה. אמאי אין מברכין על ספירת זיבה. ולדברינו ניחא שעל מצוה שבמחשבה אין מברכין, כמה שכתב הטור א"ח סימן תל"ב].

פרק טו, טו

טו וְעִשָּׂה אֹתָם הַפֶּהֶן אֶחָד חֲטָאֵת וְהָאֶחָד עֲלָה וְכָפַר עָלָיו הַפֶּהֶן לִפְנֵי ה' מִזֹּבוּ:
לפני ה' מזובו. כבר פירשנו לעיל י"ד י"ט דבא ללמד שאינו יוצא בשתי תורים אלו חיוב אחר של קרבן עולה יורד. והדרש במגילה (ח,א) ידוע.

פרק טו, טז

טז וְאִישׁ כִּי-תִצָּא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַּת-זָרַע וְרַחַץ בַּמַּיִם אֶת-כָּל-בְּשָׂרוֹ וְטָמֵא עַד-הָעֶרֶב :
את כל בשרו. שינה הכתוב בלשון ממה שכתוב בזב את בשרו. והרי גם בזב דבעין מים חיים אינה מועלת הטבילה כ"א את כל בשרו. אלא מכאן יצא הדרש (עירובין ד,ב) מים שכל גופו עולה בהן. פירוש לא שיהא מתכסה בהן ואם כן היה אפשר דסגי בשעור פחות מארבעים סאה ותלי' באופן הטבילה אם בעמידה או בישיבה. אבל במקוה בעין שיהא עולה כל גופו כשהוא עומד. והוא כשעור קומה ורוחב אדם דהיינו אמה על אמה ברוב ג' אמות. וחז"ל הוסיפו לבאר לא שבעין שיטבול ממש בדרך עלייתו אלא בעין שיעור כמו

שהיה טובל בדרך עלייתו. ומשום הכי פירשו דשיעור מקוה מ' סאה. זהו פירוש הראב"ד בס' בעלי הנפש. ועיין מה שכתבתי בהעמק שאלה סי' צ"ו אות י"ג.

פרק טו פסוק יח

יח וְאִשָּׁה אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אִישׁ אֶתָּה שְׁכַבְתָּ-זָרַע וְרָחֲצוּ בְּמֵיִם וְטָמְאוּ עַד-הָעֶרְב׃

אשר ישכב. לא כתיב אשר יבוא עליה. או יבעלנה. דביאה ובעילה לא כתיב אלא בבעל שבא בתוך שלו. אבל שכיבה כתיב גם באיש זר.

פרק טו פסוק יט

יט וְאִשָּׁה כִּי-תִהְיֶה זָבָה דָּם יִהְיֶה זָבָה בְּבִשְׂרָהּ שִׁבְעַת יָמִים תִּהְיֶה בְּנֹדְתָהּ וְכָל-הַנֹּגֵעַ בָּהּ יִטְמָא עַד-הָעֶרְב׃

וכל הנוגע בה. לא באדם מיירי דא"כ היה לכתוב יכבס בגדיו אלא בכלים מיירי. ובאשר דרך האשה לשמש בכלי בית יותר מאיש משום הכי כתיב בנדה דכל כלי שהיא משמשת בהם ודרך ליגע בה יטמא עד הערב.

פרק טו, כב

כב וְכָל-הַנֹּגֵעַ בְּכָל-כְּלֵי אֲשֶׁר-תִּשָּׁב עָלָיו יִכַּבֵּס בְּגָדָיו וְרַחֲצֵן בְּמֵיִם וְטָמְא עַד-הָעֶרְב׃

וכל הנוגע בכל כלי וגו'. כאן לא כתיב כמו בזב והיושב על הכלי וגו' משום שהוא מבואר בפסוק הסמוך.

פרק טו, כג

כג וְאִם עַל-הַמִּשְׁכָּב הוּא או עַל-הַכְּלֵי אֲשֶׁר-הוּא יִשְׁכַּבְתָּ-עָלָיו בְּנֹגְעוֹ-בוּ יִטְמָא עַד-הָעֶרְב׃

ואם על המשכב הוא. כלפי דחידשה תורה בנדה טומאת בא על הנדה בפסוק הסמוך, שיהא נחשב לטומאה היוצא מגופו כמעט כנדה עצמה. בשני דברים היינו לטומאת שבעה. ושיהא עושה משכב ומושב בלי מגע. אלא שאינו חמור כמו נדה עצמה. הא מיהא מטמא משכב וסלקא דעתך דהוא הדין אם הוא על המשכב עמה במטה אפילו לא בא עליה. או אפילו יושב עמה ביחד. משום הכי פירש הכתוב אם רק על המשכב הוא - שעלה על מטתה.

או על הכלי אשר היא יושבת עליו. הוא יושב מכל מקום אינו טמא רק בנגעו בו. ולא במשכב ומושב.

עד הערב. ולא שבעה. והאי יטמא קאי אלמעלה ואלמטה. כמו דכתיב בנגעו בו יטמא. יטמא עד הערב. היינו שאין דבר ניטמא ממנו אלא במגעו, והוא יטמא עד הערב ולא יותר. זהו פשט הפסוק והדרש ידוע.

פרק טו, כה

כה וְאִשָּׁה פִּי-זָוֵב זָוֵב דָּמָה יָמִים רַבִּים בְּלֹא עֵת-נִדְתָּהּ או כִּי-תִזְוֵב עַל-נִדְתָּהּ כָּל-יָמֵי זָוֵב טְמֵאָתָה כִּימֵי נִדְתָּהּ תִּהְיֶה טְמֵאָה הוּא:

או כי תזוב על נדתה. פירוש הרמב"ם בהל' איסור ביאה (ו,יז) שאם ראתה שלשה ימים סמוך לנדתה הרי היא זבה עכ"ל. וביארנו בהעמק שאלה שאילתא פ"ו אות ד' דקמ"ל דאף ע"ג שעדיין לא כלו שבעה ימי נדותה כגון שראתה התחלת נדותה ביום השביעי משבעה ימים שבין ימי זיבה לזיבה וא"כ נמשך טומאת נדתה בתוך י"א ימי זיבה. וסלקא דעתך אשר כל עוד שלא נטהרה מנדתה אינה נעשית זבה, וכאשר כן הוא באמת דעת ר"ע. אבל כ"ז אינו לר' אלעזר בן עזריה דסבירא ליה י"א יום שבין נדה לנדה הלכה למשה מסיני ולא מדיוק פסוק זה א"כ אתי האי קרא לפרש דזיבה חלה בתוך ימי נדותה. ושם הארכנו יותר.

פרק טו, כט

כט וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי תִקַּח-לָהּ שְׁתֵּי תַרְיָם או שְׁנֵי בָנִי יוֹנָה וְהִבִּיֵּא אֹתָם אֶל-הַפֶּהֶן אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

והביאה אותם. והביאה מלרע והוא זרה כמה שכתבתי הראב"ע. ומשמעות זרות זה ללמדנו שמביאה אחר כן וכמה שכתבתי בספר שמות (כו,לג). והפירוש שאין ההכרח להביא החטאת והעולה יחד אלא אם אין לה אלא אחד מביאה חטאת ואח"כ תביא השני לעולה ומשום הכי כתיב כאן ועשה הכהן את האחד חטאת. ולא כמו שכתוב בזב (פס',טו) אחד חטאת דשם מיירי שמביא שניהם יחד וכלשון הפסוק ועשה אותם הכהן וגו' משום הכי אחד חטאת והאחד המובחר לעולה. אבל כאן מיירי שמביאה בפני עצמה משום הכי יש להיות גם החטאת מן המובחר גם העולה ע"כ כתיב האחד חטאת. והנה תנן במס' קנין (סוף פ"ב) והובא בכמה מקומות האשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו יורשין עולתה והרי

זה הדין גם כן בזב ואמאי נשנה בנקבה אלא משום שמקור זה הדין למדנו מפרשת זבה. ועיין בס' במדבר ח' י"ב.

פרק טו, ל

ל וְעָשָׂה הַכֹּהֵן אֶת-הָאֶחָד חֲטָאת וְאֶת-הָאֶחָד עֹלָה וְכָפַר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן לְפָנָי יְהוָה מְזֻבב טְמֵאתָה:

מזובב טמאתה. כבר נתבאר (פס' טו) דבא ללמדנו שאינו עולה לחיוב אחר.

פרק טו, לא

לא וְהִזְרַתְּם אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִטְּמֵאתָם וְלֹא יָמְתוּ בְּטְמֵאתָם בְּטִמְאָם אֶת-מִשְׁכְּנֵי אֲשֶׁר בְּתוֹכָם:

והזרתם את בני ישראל מטומאתם ולא ימותו וגו'. הדרש ידוע (שבועות יח,ב) דבא להפריש מאשה סמוך לוסתה. אבל אינו מדויק לפי"ז מאי ולא ימותו וגו' דקאי על טומאת מקדש. ולפי הפשט קאי גם אזהרה והזרתם וגו' וגם אזהרה ולא ימותו וגו' בביאת אשה סמוך לוסת שקרוב לבא לחיוב כרת שלא יהא נזהר בפרישתו ממנה אם תהא נטמאת בשעת תשמיש. והא דכתיב בטמאם את משכני אשר בתוכם. היינו האדם עצמו שהוא משכן לשכינה מצד שהוא צלם אלהים. ובאשר בועל נדה נעשה כטומאה היוצאת מגופו ולא כמגע נדה שאינו אלא טומאת מגע מבחוץ. משום הכי קאמר שלא יבא למכשול בטמאם את משכני אשר בתוכם. שתהא נטמאת בשעת מעשה וממילא יהא גם הוא נטמא טומאת הגוף. וזה יהא גורם שלא יהיה נזהר לפרוש באבר מת, דטומאת הגוף שעשה מוסיף לו טומאה ואיסור כרת כדרך שאמרו חז"ל המטמא עצמו מלמטה מטמאין אותו מלמעלה והבא ליטמא פותחין לו משום הכי תהא הסבה גורמת שלא יהיה נזהר באיסור כרת שלפניו.

פרק טו, לג

לג וְהִדְוָה בְּגִדְתָּהּ וְהִזָּב אֶת-זוּבּוֹ לְזָכָר וְלְנִקְבָּהּ וְלֹאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עִם-טְמֵאָה : וְלֹאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עִם טְמֵאָה. יש לדעת דפעם כתיב בעילת אשה בלשון אותה. ופעם כתיב בלשון עמה. וההפרש הוא אם הוא ברצונה ודעה אחת עמו כתיב עמה. ואם הוא

בעל כורחה כתיב אותה. משום הכי בדינה ובתמר אחות אמנון כתיב וישכב אותה. שהיו בעל כורחן. ובאשת פוטיפר כתיב שכבה עמי. והנה לעיל בפסוק י"ח כתיב כי ישכב איש אותה שכבת וגו' אפילו בעל כורחה. וכמו דבעל קרי כתיב כי תצא ממנו דמשמע אפילו באונס כך כתיב באשה דאפילו בעלה באונס צריכה טבילה. ואח"כ בביאת זבה כתיב ואם שכב ישכב אותה. משום דדרך האשה בשעת זיבתה איננה מקבלת תשמיש המיטה כמה שכתבתי ר"פ תזריע משום הכי כתיב אותה. וכאן כתיב עם טמאה לאשמעינן דהוא הדין אם כבר פסקה לראות זיבה אלא שלא טבלה וא"כ אף על פי שאינה זבה מכל מקום היא טמאה טומאת זבה. והיא מקבלת תשמיש ברצון, גם כן הוא עולה עמה בטומאת שבעה ובמשכב ומושב. ועיין מה שכתבתי בס' שמות פרשת משפטים (כב, יח) על הפסוק כל שכב עם בהמה ובס' במדבר ה' י"ג. ובס' דברים כ"ב כ"ח.